

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. VII. De ascensu & descensu Terminorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

diuiduo omnium generum, vel specierum, vt, *omne animal fuit in arca Noë*, id est, ex omnibus speciebus animalium fuit aliquod in arca Noë. Aduerte vltimò, suppositionem, cum nihil aliud sit quam significatio termini, esse diuersam secundum diuersum modum significandi, quem termini possunt habere. Vnde hæc suppositio non melius cognoscetur, quam ex modo significandi terminorum; qui modus ex vsu, ex intentione loquentis, ex prædicatis quibus limitantur, dignoscetur, vt, *omnes Apostoli*. Si pro prædicato apponatur *istis*, supponetur distributiue; si verò apponatur *duodecim*, supponetur copulatè.

SECTIO VII.

De ascensu & descensu Terminorum.

ASCENSVS est ab inferioribus ad superiora, descensus est à superioribus ad inferiora gradatim. Per Metaphoram applicatur ad terminos, quia aliquando ex particularibus ad vniuersalia ascendimus, aliquando è contrario ex vniuersalibus ad particularia descendimus. Ascensus igitur definitur: *est à terminis particularibus sufficienter enumeratis, ad vniuersalem progressionem*. Vbi aduerte, ad hunc ascensum requiri, omnia particularia numerari: vno enim solo singulari deficiente, ascensus erit malus; vt si quis, dum Iudas erat inter Apostolos, dixisset, *Petrus & Ioannes & alij nouem sunt predestinati*, nec numerasset Iudam, non potuisset inferre, *ergo omnes Apostoli Christi sunt predestinati*, id autem significatur per particulam *sufficienter enumeratis*. Descensus est, cum à termino communi ad particularia progredimur, vt, *omnis homo est animal, ergo iste homo & ille homo est animal*.

Quot sunt species suppositionis termini communis, tot sunt species descensus ab illo ad particularia, & tot sunt species ascensus à particularibus ad superiora. Verbi gratia, terminus communis supponitur aliquando distributiue; vt, *omnis homo est animal, ergo hic est animal, & ille est animal*; ecce descensum distributiuum: è contrario, *iste & ille homo est animal* (& sic de reliquis), *ergo omnis homo est animal*, est ascensus distributiuus. Terminus supponitur copulatè, vt, *omnes Apostoli sunt duodecim, ergo Petrus & Ioannes & alij simul sumpti sunt duodecim*; ecce descensum copulatum. Quod si propositionem inuertas, *Petrus & Ioannes, &c. simul sumpti sunt duodecim, ergo omnes Apostoli sunt duodecim*, erit ascensus copulatus. Idem est de ascensu & descensu determinato & confuso.

SECTIO VIII.

De proprietatibus alijs Terminorum.

ALTERA Terminorum proprietates est *ampliatio*, & *restrictio*. Ampliatio est extensio termini à minori ad maiorem suppositionem. Pro quo aduerte, quando terminus non extenditur in suppositione nisi ad tempus per copulam importatum, tunc propositionem dico habere statum, & terminum non ampliari. Verbi gratia, *Petrus disputat, & Petrus* supponitur, pro Petro existente tempore præsentis, quod tempus significat vox

disputat. In hac propositione terminus nec ampliatur, nec restringitur. Cum verò à tempore per copulam importato extenditur terminus ad aliud tempus, tunc dicitur ampliari, vt in hac propositione, *homo est animal, & est* significat de præsentis, & tamen *& est* homo extenditur ad omnes homines qui fuerunt, sunt & erunt, imò ad eos qui nunquam exituri sunt.

Hæc ampliatio triplex est; vel quia terminus solum extenditur ad diuersa tempora, vt, *Petrus loquitur*, id est, *Petrus qui nunc est, & postea erit, loquitur*. In hac ampliatio *& est* Petrus non ampliatur quantum ad suum significatum, sed quantum ad tempus. Alia ampliatio est, quando terminus ampliatur quantum ad suum significatum, vt in hoc, *Sancti Deum videbunt, & Sancti* extenditur ad Sanctos qui fuerunt, sunt & erunt. Tertia ampliatio est, quando terminus concretus se extendit ad tempus, & ad formas significatas, vt, *album fuit nigrum*, id est, subiectum, quod modo vel antea habuit albedinem, fuit nigrum.

Hurtadus aliter hanc ampliatioem explicat, scilicet, quando subiectum & prædicatum non coniunguntur pro eodem tempore, secundum totum quod significant, v. g. *iustus peccat*. non coniungitur simul *iustus*, seu *iustitia* cum *peccato*, vnde non facit hunc sensum, *iustus manens iustus peccat*, sed hunc, *ille, qui fuit iustus, iam peccat*. Quæstio est de significatione vocis *ampliatio*. in qua placet Hurtadi explicatio, sed ita, vt & aliorum Summulistarum explicatio supra posita retineatur. Vnde non bene negatur hæc esse ampliatio: *Petrus qui est, & fuit, loquitur*. Moueor, quia veritas propositionis solum requirit, vt Petrus nunc sit: ergo si supponitur pro Petro in diuersis temporibus, verè ampliatur, imò in rigore hæc est propriè ampliatio, quia est ad plura tempora, quam copulæ veritas exigit. Imò si rigorosè velimus loqui, in eâ propositione, quam ex Hurtado retuli, non est propriè ampliatio, quia non extenditur ad plura tempora, quam veritas copulæ requirit; sed copula ad vnum, prædicatum autem ad aliud; ideo ego eam magis propriè dicerem *mutationem* aut *variationem*, quam *ampliatioem*. Sed etsi dicatur *ampliatio*, non multum errabitur.

Restrictio ampliatioem opponitur, definiturque, est *coarctatio termini, à maiori ad minorem significationem*. Fit id quadrupliciter. Primò, per additionem inferioris ad superiorem, vt, *animal homo, est rationale; animal* de se significabat omnia animalia, coarctatur tamen per *& homo*, ad animal rationale tantum. Secundo, per Adiectiui additionem, vt, *homo fortis pugnatur*. Tertiò, per additionem casus obliqui, vt, *domus Regis incensa est*. Quarto, per relatiuum qui, que, quod, vt, *homo, qui in gratia decedit, saluabitur*. Addo ego & Quintum modum additionis per additionem alterius substantiui, vt, *Rex Philippus venit*. Fortè possent hoc modo multæ aliæ restrictiones excogitari; sed res est parui momenti, si non nullius.

Aduerte, bene argui affirmatiue à termino non restricto ad restrictum, vt, *omnis homo moritur; ergo homo sapiens moritur, & fortis moritur*, &c. non verò è contrario, *homo fortis pugnatur, ergo omnis homo pugnatur*: negatiue verò bene argui à termino restricto ad non restrictum, vt, *ho-*